

Obnova Davidova stánku a mantinely plnějších významů

Biblistika | 1.11.2016 @ 6.00

Asi před rokem jsem zde publikoval krátkou úvahu o směru informace v hermeneutickém rámci. Tvrdil jsem v ní, že při výkladu Bible musíme postupovat v přesném pořadí, které když se poruší, dojde k přešlapu. Nejprve musíme prozkoumat historické pozadí, pak pomocí exegeze zjistit význam slov, vět a příběhů v jejich kontextu a teprve potom hovořit o teologii. Pokud se směr obrátí, takže na poli teologie předem zjistíme, co je potřeba v textu a na jeho dobovém pozadí nalézt, dojde k problému, k tzv. eisegezi (vkládání významu do textu namísto jeho vyvádění ven).

Při přípravě na výuku Starého zákona na pobočce v Brně jsem se rozhodl věnovat se více vztahu Starého a Nového zákona a při hledání příkladů a ilustrací jsem se zcela bezděčně, leč s velkou radostí, pozastavil nad případem učení o obnově Davidova stánku (dále jen ODS). Jde o příklad, na němž se krásně ilustruje nejen výše nastíněný hermeneutický princip, ale také problematika plnějších významů a otázka textu Starého zákona, s nímž první církve pracovala. Tři mouchy jednou ranou. Nyní tedy sledujte. Těm, kdo s ODS nejsou ještě seznámeni, doporučuji článek Davidův stánek – otevřená studna uctívání od Davida Louly na stránkách KS Žďár a polemické, leč poučné představení tohoto učení i jeho kořenů na stránkách Apologet.cz od Aleše France.

Učení ODS se zakládá na verších Sk 15,16n. Jsou to slova, která pronesl Jakub během Jeruzalémského koncilu v roce 49 po Kr. To, oč Jakobovi původně šlo, není zavedení večerů chval, ale plné přijetí pohanů do církve, která do té doby sestávala převážně z židů. Jak víme, Jakub byl vlivný vedoucí Jeruzalémské církve a Pavel naznačuje, že okruh kolem Jakuba tíhl k zachování judaismu jako východiska pro křesťanskou církev (Ga 2,12). Lze tedy říci, že když Lukáš ve Sk 15,13 píše, že Pavel a Barnabáš „domluvili“ a pak „povstal Jakub“, že tím vytváří jakési napětí, protože právě od tohoto člověka se mohla očekávat opozice vůči inkluzivní misijní snaze. Zde ale Jakub jasně hovoří ve prospěch začlenění pohanů do církve, aniž by muselo dojít k jejich proselytizaci. Celá jeho řeč zní následovně:

Celé shromáždění utichlo a poslouchalo Barnabáše a Pavla, kteří podrobně vypravovali, jaká znamení a divy učinil Bůh skrze ně mezi pohany.

Když domluvili, řekl Jakub: „Muži bratři, poslyšte mne!

Šimon pověděl, jak se Bůh předem postaral, aby z pohanů vybral lid pro své jméno.

A s tím se shodují slova proroků, neboť je napsáno:

„Potom se vrátím a znovu postavím Davidův zbořený stánek, jeho trosky znovu vystavím a vztyčím jej,

aby i ostatní lidé horlivě hledali Pána, všechny národy, nad nimiž je vzýváno moje jméno, praví Pán, ten, který toto činí.

Známé jsou Bohu jeho skutky od pradávna.⁴

Proto soudím, abychom nedělali potíže těm, kteří se z pohanů obracejí k Bohu, ale napsali jim, aby se zdržovali toho, co bylo poskvrněno modloslužbou, smilstva, zardoušeného a krve.

Neboť Mojžíš má ode dávných pokolení v každém městě své hlasatele v synagogách, kde bývá čten každou sobotu.“ (Sk 15,12–21)

Jaká „slova proroků“ se podle Jakuba naplnila? To jediné, co ve Starém zákoně jakž takž odpovídá, je Ámos 9,11n, kde se píše:

V onen den dám povstat Davidovu padajícím stánku, jeho trhliny zazdím a jeho troskám dám povstat, vystavím ho jako za dávných dnů.

Aby dostali do vlastnictví ostatek Edómu a všechny národy, které byly nazvány mým jménem, je výrok Hospodina, který to učiní. (Am 9,11–12)

Pozorný čtenář však v Ámosovi nalézá větší než zanedbatelnou odchylku. Zatímco podle Jakubova citátu Hospodin obnoví Davidův stánek, „aby i ostatní lidé horlivě hledali Pána, všechny národy, nad nimiž je vzýváno [Jeho] jméno“ (Sk 15,17), u Amose čteme, že je to proto, „aby dostali [židé] do vlastnictví ostatek Edómu a všechny národy, které byly nazvány mým jménem, je výrok Hospodina, který to učiní“ (Am 9,12). Jakub tedy pro ilustraci své myšlenky o inkluzi pohanů cituje verš, který původně v hebrejštině hovoří o „zaměstnání“ pohanů, což je ironické a docela pikantní. Je to proto, že Jakub cituje ze Septuaginty, kde zní Amos 9,11n takto:

Toho dne vztyčím Davidův stánek, který spadl a znovu vystavím jeho trosky. Vystavím jeho části, které byly strženy a vystavím je jako v dávných dobách, aby mě ostatek lidu i všichni pohané vzývající mé jméno vroucně hledali, praví Pán, který toto vše činí.

Tím se nesoulad vysvětluje. Jakub čerpal ze Septuaginty (tj. LXX). A i kdyby býval nečerpal, autor knihy Skutků Lukáš ze Septuaginty čerpá bez výjimky. LXX není docela špatný překlad. Je dost možné, že vycházel z jiného hebrejského textu a že jej překládalo mnoho překladatelů bez jednotné konkordantní metodiky. Je jisté, že v první církvi se LXX používala skoro neustále a že zájem církve o hebrejštinu se jaksi probudil až se sv. Jeronýmem. LXX je křesťanský SZ.

Vidíme tedy, že Jakub si ze Starého zákona vybral záměrně takovou pasáž, která ilustruje jeho ústřední myšlenku, již je inkluze pohanů. Pokud by vybíral pouze z Hebrejské Bible, je zcela jisté, že by zvolil pasáž jinou! Tímto argumentem se zdůrazňuje to, že Jakubovi šlo o inkluzi pohanů, ne o obnovu Davidova stánku.

Pokud se podíváme na Ámose 9,11n historicky, pak Davidovým stánkem, o němž se zde píše, není církev, ani řetězec večerů chval, ale židovský chrám v Jeruzalémě. První chrám, který postavil Davidův syn Šalomoun, byl zbořen roku 587 př. Kr. babylonským králem Nebukadnesarem II. Druhý chrám byl postaven za vlády perského krále Dareia I. Davidovým potomkem Zerubábelem, který po roce 539 př. Kr. přivedl z babylonského zajetí první vlnu navrátilců a pak někdy po roce 522 př. Kr. chrám obnovil. Právě toto je onen „Davidův stánek“,

kteřý dle Ámose Hospodin „vystaví jako za dávných časů“. Ámos původně neprorokoval o církvi, ani o večerech chval, ani o inkluzi pohanů. K přechýlení významu tak, aby vyhlášoval inkluzi pohanů, došlo v LXX a k přechýlení celého proroctví, aby ohlašovalo inkluzi pohanů v první církvi, došlo až v Jakobově proslovu roku 49 po Kr., čili dávno po té, co bylo Ámosovo proroctví doslova naplněno. Jakub učinil to, co si může dovolit pouze novozákonní autor: vložit do starozákonní pasáže tzv. plnější význam, v hermeneutice lat. „sensus plenior“.

Plnější význam je praktika, při níž novozákonní autor vloží do starozákonní pasáže takový význam, který předtím neměla. Novozákonní autor tím ignoruje původní gramaticko historický význam pasáže a nahrazuje či rozšiřuje jej o jakýsi kristologický aspekt. Příkladem plnějšího významu je třeba Matouš 2,15, kde se cituje Ozeáš 11,1, avšak ve zcela pozměněném smyslu, protože zatímco u Ozeáše je oním synem povoláním z Egypta Izrael, u Matouše je to Ježíš. Podobné je to i v případě „dívka počne a porodí syna“ (Iz 7,14; Mt 1,23), kdy u Izajáše je proroctví naplněno hned o kapitolu dále, kdežto podle Matouše se vztahovalo k několik staletí vzdálené budoucnosti. Plnější významy podle mně nejsou ignorací původního významu, ale prostě a jednoduše homiletickou ilustrací nějaké ústřední myšlenky, která na plnějším významu nezávisí.

Ve Sk 15,16n vkládá Jakub význam do Am 9,11n ten význam, že církev je dnes jako Davidův stánek, který Hospodin obnovil, „aby i ostatní lidé“, např. pohané, „horlivě hledali Pána“. Tento obraz má v Novém zákoně mnoho paralel. Petr podobně o církvi píše, že je to „rod vyvolený, královské kněžstvo, národ svatý, lid určený k Božímu vlastnictví, abyste rozhlásili mocné skutky toho, jenž vás povolal ze tmy do svého podivuhodného světla“ (1Pt 2,9n), čímž doslova cituje Ex 19,6 z LXX a ztotožňuje tak starý Izrael s církví. Pavel podobně korintřany učí, že jsou „Boží svatyně a že ve vás bydlí Duch Boží“ (1Kor 3,16), což je trefná narážka na vysvěcení Šalomounova chrámu, když „naplnil Hospodinův dům oblak, takže kněží nemohli stát a sloužit kvůli oblaku, protože Hospodinova sláva naplnila Hospodinův dům“ (1Kr 8,10n). Obraz církve jako Božího domu a věřících jako kněží, kteří se mají jako kněží chovat, je tedy v Novém zákoně pevně stanoven. Z tohoto důvodu není možné ODS vytknout, že nebere v potaz původní kontext Ámosova proroctví. Novozákonní autoři to totiž činili taktéž. Musím dokonce uznat, že na ODS vlastně něco je! Pokud se na Starý zákon díváme novozákonně, tj. ve světle oněch Jakobových, Petrových a Pavlových plnějších významů, pak je David skutečně symbolem Krista a chrám symbolem církve, my všichni jsme kněží a v chrámu se má „prorokovat s lyrami, s harfami a činely“ (srov. 1Pa 25,1; 1Pa 29,19; 2Pa 29,25), je tam Duch Boží (1Kr 6) a svatyně svatých (Lv 16).

V čem tedy spočívá problém ODS? Spočívá v tom, že ODS používá Jakubův plnější význam jako obousměrného potrubí k propašování starozákonního učení do Nového zákona. Každý plnější význam je ohraničen svým smyslem a kontextem. Jakmile se jeho mantinely prolomí, nastane v teologii Nového zákona hrozný chaos. Pokud prolomíme mantinely plnějšího významu mezi 1Pt 2,9n a Ex 19,6, musíme tvrdit, že Petr pokládá církev za účastníka sinajské smlouvy a že církev musí plnit všechna přikázání, Levitikus 19,19 nevyjímaje. Pokud budou prolomeny mantinely Pavlovy ilustrace v 1Kor 3,16n, musíme si místní sbory zaříditi různým rituálním

náčiním, abychom mohli nebyť schopni stát a sloužit (1Kr 8,10n). Pokud praskne mantinel plnějšiho významu v Matouši 1,23, budeme muset tvrdit, že Marie byla onou prorokyní z Iz 8,3 a že Ježíšovým biologickým otcem je Izajáš. Podobně, pokud dotáhneme do extrému plnějšiho význam, který dává Jakub Ámosi 9,11n, přijdeme na to, že církev je povinna zařídit se stejně jako starý Izrael za Davida, Šalomouna nebo Chizkijáše.

ODS je tak dobrým příkladem špatného směru informace v hermeneutickém rámci, protože využívá plnějšiho význam k propašování významu z teologické úrovně novozákonního textu do mnoha starozákonních textů. Toť základní a zcela nepřekonatelný problém tohoto učení. Zda je to důvod ODS zcela zavrhnout, toť otázka jiná. Exegetické selhání jednoho charismatického učení samozřejmě neznamená, že se církev nemá modlit nebo že se nemají pořádat večery chval a pokud si některý sbor již zvykl na určité názvosloví, nemusí to znamenat nic podstatného. S moudrostí a rozvahou tedy podle mého názoru je možné ODS provozovat. Problémem je, že v praxi je moudrost a rozvaha právě tím, co místním protagonistům ODS schází. Obrovské sliby, s nimiž ODS přichází, jako například, že „Davidův stánek bude nástrojem duchovního rozvážení, probuzení a reformace“ (kszdar.cz) nebo že to bude „jako za dnů Davida, kdy pohané viděli zjevnou Boží slávu ve stánku a obraceli se k Bohu“ (daviduvstanek.cz), jsou z věcného hlediska blbost na entou a v českých podmínkách způsobí spíše hořkost a rozkoly. Nezralí jednotlivci pod vlivem ODS navíc, jak jsem se doslechl, používají tohoto učení jako biče na pastory a sbory, které na další non-stop hurá akci nemají kapacitu. Za praktické negativum pokládám i politickou polarizaci protagonistů ODS, jenž se často netají radikálním křesťansko-sionistickým přesvědčením.

Pokud jde tedy o mně, ODS nedoporučuji. Ano, pořádejte večery chval a modlitební setkání, ale ne na základě chybné exegeze Sk 15,16n a nejlépe ne pod značkou ODS, která je s touto chybnou exegezí spojená. Pokud již ODS ve sboru máte, racionálně zhodnoťte praktické přínosy a negativa, jakož i biblický základ a skutečné původní důvody jejího nasazení ve vašem sboru. Pokud uvidíte chyby ODS, není nutné vykořenit je i s lidmi, pro něž se jedná o citovou záležitost. Je ale možné nenápadně změnit triumfální rétoriku této akce a její biblické opodstatnění. Například Ef 5,19 je dostatečným a exegeticky daleko zdravějším opodstatněním pro uspořádání večeru chval než Sk 15,16n.

<http://selah.diet/biblistika/v-cem-spociva-preslap-obnovy-davidova-stanku/>